

היכשים לשוניים בפרשת כי-תשא עה

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת כי-תשא ובהפטרות ובראשון של ויקהל

ל יב וְלֹא-יְהִיָּה בָּהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: יש להחיש את קריאת התיבה נֶגֶף להסמיכה לקודמתה: וְלֹא-יְהִיָּה בָּהֶם נֶגֶף - בַּפֶּקֶד אַתֶּם

ל טו וְהִדֹּל לֹא ... לְתֵת אֶת-תְּרוּמַת: יש להקפיד על הפרדת התיבות

ל יח לְרַחֲצָה: הרי"ש בקמץ קטן

ל כג מֶר-דָּרוֹר: המ"ם בקמץ קטן. וְקִנְיָן: המ"ם הראשונה בקמץ קטן, הנר"ן בשוא נע עקב הדגש. יש לשים לב לחלוקת הטעמים מרכא-טפחא, אורך התיבות קצת מקשה על הקריאה, ועם זאת, יש להפריד בין מ"ם של בָּשָׂם למ"ם של התיבה הבאה מַחְצִיתוֹ

לא ב בֶּן-אוּרִי: במלרע

לא ג וְאִמְלֵא אֹתוֹ: להיזהר מהפסוק המקביל בהמשך הספר לה לא: וְיִמְלֵא אֹתוֹ

לא ד לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבֶת: החי"ת הראשונה בשווא נח והשנייה בחטף

לא ה לְמִלָּאת: יש לקרא כאילו כתוב 'לְמִלּוֹת'

לא יד מַחֲלִלָה: הלמ"ד הראשונה בשווא נע¹ אין לחוש לאותם ספרים בהם סומן חטף פתח

לא טו יַעֲשֶׂה: העמדה קלה ביר"ד שלא יישמע יַעֲשֶׂה

לא יז שָׁבֶת: הבי"ת לא דגושה! פועל לשבות, גוף שלישי זכר בזמן עבר, בשונה משם היום 'שבת' בדגש חזק בבי"ת: שָׁבֶת

לא יח בְּאַצְבָּע: מלרע

לב א מֶה-הָיָה: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה

לב ד וַיֵּצֵר: מלעיל

לב ח הָעֵלִית: הלמ"ד בצירי בניגוד להמשך לג א: הָעֵלִית הלמ"ד בחירק

לב י הַנִּיחָה לִי: דגש חזק בנר"ן, מלשון להניח (לעזוב) ולא לנוח, ובלמ"ד דגש מדין אתי מרחיק. וַיִּחַר-אַפִּי: וא"ו החיבור בשווא נע, לא בפתח כי אז משנה משמעות. וַאֲעֲשֶׂה: העמדה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן שלאחריה

לב יא לָמָּה: ללא דגש במ"ם ובמלרע עקב הסמיכות לאל"ף של שם ה' הבא אחריה

לב יב לָמָּה: במלעיל² ומ"ם דגושה. בְּהָרִים: העמדה בבי"ת להבליט את הסגול המורה על מיודע לעומת האפשרות השנייה: בְּהָרִים, שאז לא מיודע. וְלִכְלֹתָם: לפי תוכנת הכתר, הדרבן (הקדמא המשמשת כטעם משנה) מעל הוי"ו השרוקה³

לב יד וַיִּנָּחֶם: במלעיל

לב יח עֲנֻת - עֲנֻת - עֲנֻת: שתי הפעמים הראשונות העי"ן חטופה מלשון לְעֻנֹת, כלומר לקרוא

¹ במקרה זה הגעיה שבחי"ת יש בה כדי להניע את השווא שבלמ"ד, בעדות שבכתר ארם צובא (וגם בלנינגרד) אין כאן חטף פתח.

² התלישא אינה מורה על מקום ההטעמה! והוספה תלישא נוספת על הלמ"ד "ליתר בטחון"

³ עפ"י תורה קדומה הדרבן מעל הכ"ף, כך הוא לפי כל התיגאן. אין זה משנה את ניגון המילה.

בקול. בפעם השלישית העי"ן בפתח ודגש חזק בנו"ן, מלשון ענוי
 לב כב אֶל-יָחִיד אָף: טעם ביר"ד
 לב כג וַיֹּאמְרוּ לִי: טעם נסוג אחור ליר"ד. מָה-הָיָה לוֹ: טעם נסוג אחור לה"א
 לב כד הַתְּפָרְקוּ: הטעם ברי"ש מלעיל
 לב לא אֲנִי: הטעם בנו"ן עם העמדה באל"ף
 לב לג חָטָא-לִי: העמדה בחי"ת מפני הגעיה שם
 לג א הָעֵלִיתָ: הלמ"ד בחירק
 לג ג אֶתָּה: אל"ף בפתח מלעיל
 לג ד וְלֹא-שָׁתוּ: במלעיל! הקורא במלרע משבש את המשמעות ללשון שתייה
 לג ה אֶעֱלֶה ... אֶעֱשֶׂה-לָּךְ: העמדה באל"ף למנוע הבלעת העי"ן שלאחריה
 לג ז וְקָרָא לוֹ: טעם נסוג אחור לקו"ף
 לג ח-ט הָאֵהָלָה: טעם סו"פ באל"ף⁴
 לג יא בן-נוֹן נָעַר: להפריד בין הנונ"ים שבין התיבה הראשונה לשנייה ובין השנייה לשלישית
 לג יב הָעֵל: הטעם בה"א מלעיל
 לג יד וַהֲנַחְתִּי: הו"ו בפתח ולא בשוא והה"א בחטף-פתח ולא בפתח
 לג טז הָלוֹא בְּלִכְתָּךְ עָמְנוּ: טעם טפחא בתיבה הָלוֹא
 לג יט וְקָרָאתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ: הפסקה עיקרית אחרי תיבת ה', בגלל המשקל המוזיקאלי של
 הטעם תביר עלול להישמע כאילו כתוב וְקָרָאתִי בְּשֵׁם - ה' לְפָנֶיךָ. על מנת למנוע זאת, יש
 להחיש את קריאת שם ה' ולהסמיכו לתיבה בְּשֵׁם: וְקָרָאתִי בְּשֵׁם ה' - לְפָנֶיךָ
 לד ב וְהָיָה: הה"א הראשונה בשוא נח
 לד ה בַּעֲנֶן: העמדה בב"ת להבליט את צורת המידע. וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה': טעם טפחא
 בתיבה בְּשֵׁם והב"ת רפה⁵
 לד ט וּלְחַטָּאתָנוּ: הטי"ת קמוצה לשון יחיד (לא בחולם)
 לד י כִּי-נֹרָא הוּא: תיבת נֹרָא במלרע, אין טעם נסוג אחור לנו"ן
 לד יא שְׁמֶר-לָךְ: המ"ם בקמץ קטן
 לד יב הַשְּׁמֶר: במלעיל
 לד יג תַּתְּצוֹן תִּשְׁבְּרוֹן תִּכְרֹתוֹן: כולם במלרע
 לד יד קָנָא: יש להדגיש את הנו"ן בדגש חזק שלא יישמע מלשון קניין: קָנָה
 לד כא בַּחֲרִישׁ וּבִקְצִיר: הב"ת הראשונה בסגול ויש לקרוא אותה בהעמדה קלה להדגשת הלשון

⁴ אין להטעים בשום פנים ואופן את הלמ"ד כפי שמוצע בתיקון 'איש מצליח' וגם לא את הה"א (הטעם בלמ"ד הוא זיוף, המטעים את הה"א משבש כי אין טעם בחטף, אבל עדיף שיבוש מזיוף!)

⁵ להבדיל מאברהם אבינו בבראשית יב ח: וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'. דהיינו, הקב"ה קרא בשם - ה' (מקיים את דברו: וְקָרָאתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ לעיל לג יט)

המורה על מיודע, הבי"ת השנייה בפתח

לד ל וִיִּרְאֶוּ: היר"ד בחירק מלא והרר"ש אחריה בשווא נע, לשון יראה ולא ראייה

לד לד וּבִבְאָ: הבי"ת בשווא נח על אף הקושי

הפטרות כי תישא מלכים א יח א-לט:

ד אֵת נְבִיאֵי ה': טעם טפחא בתיבת אֵת

ה מַעֲיָנִי: עי"ן ראשונה בשווא נח כדין כל שני שוואים רצופים⁶. לַעֲבֹר-בָּהּ: בי"ת ראשונה בקמץ קטן

ח אָנִי: במלעיל ואל"ף בקמץ

י לְבַקֶּשְׁךָ: הקו"ף בסגול ובמלרע. כִּי לֹא יִמָּצְאָכָה: טעם טפחא בתיבת כִּי

יג מֵאָה אִישׁ: הטעם נסוג למ"ם

יח בַּעֲזָבְכֶם: הזי"ן בקמץ קטן

כא הַסֵּעֲפִים: הפ"א מודגשת בדגש חזק. וְלֹא-עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דְּבָר: יש להחיש את קריאת התיבה אֹתוֹ להסמיכה לקודמתה ובכך להימנע משיבוש משמעות הכתוב⁷

כב אַרְבַּע-מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ: טעם טפחא בתיבת וַחֲמִשִּׁים

כג וַיִּתְּנוּ-לָנוּ... וַיִּבְחָרוּ... וַיִּשְׁלִמוּ: הוא"ו בראש התיבות בשווא נע, וא"ו החיבור לפני לשון עתיד

כח וַיִּתְּגַדְּדוּ: דל"ת ראשונה בשווא נע ולא בחטף. עַד-שִׁפְךָ-דָּם: הפ"א בקמץ קטן

לז וַיִּדְעוּ: וא"ו החיבור בשווא נע

ראשון של ויקהל:

יש לשים לב לשינויים קלים בהשוואה לפסוקים מקבילים בפרשת תרומה (כמו תוספת וי"ו החיבור)

ב תַּעֲשֶׂה: העמדה קלה בת"ו תדגיש את הצירי שלא יישמע כמו פתח

ה יְבִיאָהּ: קריאת הה"א בקמץ, אין כאן "קמץ גנובה"

ז מֵאֲדָמִים: האל"ף בקמץ קטן

ברשימת כלי המשכן יש לשים לב להפרדת בין תיבות המסתיימות ומתחילות בוא"ו, כגון אֶת-

עַמְדָיו וְאֶת-אֲדָנָיו

התיבה 'את' תנוקד בצירי אם היא באה בטעם מפסיק או משרת, ובסגול רק במילים מוקפות, כלומר כש'את' מוקפת למילה שאחריה.

כ וַיִּצְאֻ: הטעמה משנית של מרכא ביר"ד

⁶ להבדיל מישעיה יב ג וּשְׁאֲבָתָם-מִים בְּשִׁשָּׁן מַמְעִינִי הִשְׁוֶעָה: העי"ן בפתח.

⁷ לקוראים בטעמים אשכנזים, טעם תביר נשמע כמפסיק יותר חזק מהטפחא הבא אחריו ולכן, זה עלול להישמע כאילו כתוב וְלֹא-עָנּוּ הָעָם - אֹתוֹ דְּבָר דְּהִינּוּ, ענו, אבל משהו אחר... ואין כן כוונת הכתוב

ל טו אֶת־כֶּסֶף הַכֶּפָּרִים רַאב־ע דן כֵּאן למה השתמשו בכסף. גם בפירוש הקצר והארוך. ופירושו כֵּאן הוא הקדמה לכל פרשת כי-תשא. הרב משולם ראטה ז"ל מעיר בספרו מבשר עזרא: **בפיה"ק שמות ל' ט"ו הביא "פירשתי בפסוק אשר יולד לו בפרן ארם" ?**

לפנינו אין בפירוש הקצר רמז לזה, אלא בפרשת תרומה בפירוש הארוך על כה ג. אולי כוונת הר"מ ראטה ז"ל לפירוש בהמשך הפרשה (לד ו) על שלוש עשרה מידות.

ל כג אליהוא (הגגים)⁸ וְקִנְמֹן־בָּשֶׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם
אני מתפלא שלא כתבו על זה קודם:
ברור כי הטעמים קובעים פה שאין מדובר ב-500, אשר מחציתו [של הקנמון] הוא 250.
אלא כמובן: מחצית 500 של מור-דרור הן 250 של הקנמון.
ויתכן שחשבו שדי במפרשים ואין צורך להוסיף עליהם.

א"ה: כדאי להתבונן בכל הפסוק. וְאַתָּה קַח־לָךְ בָּשָׂמִים רֹאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמֹן־בָּשֶׂם מַחְצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם וְקִנְה־בָּשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם: ידידנו מפרש שאחרי שהתורה פירשה בקטע עד לזקף את השיעור חמש מאות למור, הרי בקטע עד לאתנח מפורש שקנמון הוא חצי ממנו כלומר 250. פירוש מנוגד לדברי חז"ל המובאים ברש"י שקנמון היה שיעורו חמש מאות. אבל מזה שהמילה המוקפת וְקִנְמֹן־בָּשֶׂם אינה בטעם מפסיק, נראה ש'מחציתו' על מֶרְדְּרוֹר. וכתב הרב מלבי"ם: מחציתו, פ"י חז"ל (כריתות ה') שיקח חמש מאות ויחלקם לשני משקלים [כדי שיהיה להם שתי הכרעות] שכל משקל הוא חמשים ומאתים, ובירושלמי (פ"י דשקלים ופ"ח דסוטה) פ"י שלא לקח רק חמשים ומאתים, ולפ"ז פ"י מחציתו מחצית של מרדרור, ודעת מניח הטעמים מורה כדברי הירושלמי, אולם כבר בארתי בהתוה"מ (צו סי' ל"ח) שיש הבדל בין מחצית ובין חצי, שמחצית מציין רק אם חוצהו ע"י בני אדם עתה לשני חלקים, ואם כדברי הירושלמי היל"ל חציו, וגם שכלל מ"ש מחציתו הוא למותר. יעקב בעל תורת הקורא: יישר כח על החידוש בענין קנמן בשם ע"פ פיסוק הטעמים והירושלמי.

לגבי טענת המלבי"ם ש"מחציתו" פירושו תמיד חציה לשנים ע"י בני אדם, ומזה מוכיח כדברי הבבלי שהכוונה לחמש מאות, הנה בקרבן העדה בשקלים שם כתב: ודקשיא מחציתו דקנמון בשם למאי אתא, ו"ל דגזירת הכתוב הוא שיביא ת"ק מנים, וחוצהו, ולוקח ממנו ר"ן מנים לשמן המשחה, וכה"ג אמרין במנחות מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב ומחצה אבד. וע"פ דבריו לא קשה קושית המלבי"ם, ואין מלשון "מחציתו" הוכחה לשיטת הבבלי, שגם לירושלמי יש להביא חמש מאות, ולחצותם, ולתת את החצי בשמן המשחה.

ל יז אֹת הָיָא לְעֹלָם ויש מפרשים אֹת הָיָא לְעֹלָם - שְׁחִיָּא אֹת, כִּי הָעוֹלָם נִבְרָא. וכבר חפשתי בכל המקרא ולא מצאתי 'עולם' כי אם כמשמעו, כמו "לעולם ועד" (שם' טו, יח). ו'עולם' קדמונינו - לשון בפני עצמה.
הרב משולם ראטה בספר מבשר עזרא מפנה לדברי ראב"ע האלה.

בפיה"ק פ' תשא אֹת הָיָא לְעֹלָם, "עולם בכל המקרא אינו שם רק נצח ולשון קדמונינו בפ"ע. ע"י קהלת ותהלים.

יש להעיר על לשון חכמים מהמשנה הסוף מסכת ברכות ט ה. כל חותמי ברכות שהיו במקדש היו אומרים מן העולם משקלקלו המינין ואמרו אין עולם אלא אחר התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם (תהלים קו, מח).

⁸ נמחק מהגגים.

ל כו וּמִשְׁחָתָהּ בּוֹ לֹג וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זֶרַע מִי נִקְרָא זֶרַע?

ראב"ע ארוך: שהוא ממשפחת אהרן. אמר הגאון: קבלה היתה ביד ישראל, שימשח דוד וזרעו משמן המשחה, לא מלכים אחרים. והוצרך לפרש ככה, בעבור שלקח צדוק משמן המשחה שהיה באהל מועד, ומשח בו את שלמה (ראה מלכים א, א, לט). ופתאום, כי על זרע - שאינו מבני ישראל; ולא דבר נכונה, כי הנה "וחזר הקרב יומת" (במ' ג, י), ופירושו: "למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא" (במ' יז, ה). ואחרים אמרו (ראה כריתות ה, א): על שמן המשחה שעשה משה. גם זה אינו נראה בעיני, כי בתחלה כתוב "שמן משחת קדש יהיה זה לי לדורותיכם" (לעיל, לא). ועוד: **אשר ירקח כמוהו, ואשר יתן מאותו אשר הוא כמוהו על זר;** והנה אין הפרש בין שמן המשחה שעשה משה ובין הנעשה אחר כן שהוא **כמוהו**. וחזן ממשפחת דוד איננו כתוב. ולפי דעתי, כי כל המצות אמת הם לדורות לישראל. כמו שלא יעלו עולה, רק במקום הנבחר (ראה דב' יב, יד); והנה גדעון (ראה שו"ו, כ-כד), ושמואל (ראה שמואל א, ז, ט), גם אליהו בהר הכרמל (ראה מלכים א, יח, כג), העלו עולות. והזכרתי גדעון בעבור שהעלה עולה ואיננו כהן; גם כן שמואל, כי לא יועיל אם היה מבני קרח (ראה דה"א ו, ז-ג). והנה הכל הוראת שעה. גם ככה נוכל לומר בדברי שלמה, כי על הוראת שעה, ביד נתן הנביא או גד, נמשח בשמן המשחה (ראה מלכים א, א, לג, מה). כתב על זה הרב משולם ראטה בספר מבשר עזרא.

א"ע פ' תשא בפיה"א ל' כ"ו ובפ' קרח י"ח ו' כי משיחת שלמה היתה הוראת שעה כמו גדעון ושמואל שהקריבו עולות והם זרים ע"ש. והוא תמוה, דהא משנה מפורשת בסוף זבחים, אין כיהון בבמה, וזר מקריב בבמת יחיד, ורש"י בזבחים שם הביא ת"כ דדריש לה מקרא וזרק הכהן פא"מ. ועי' רש"י זבחים ט"ו ע"א דהביא ראיה מגדעון ומנוח ושמואל וזה תמוה, שבשמואל אמרינן בע"ז כ"ד ע"ב דהקריב עולה נקבה שכשרה בבמת יחיד, והי' כשעת היתר הבמות, אבל גדעון הי' בשעת איסור הבמות, ובפ"י אמרינן בתמורה כ"ט ע"ב שמונה דברים הותרו לגדעון חוץ ולילה וזרות וכו', והיינו דהיתה הוראת שעה ומחידוש לא גמרינן כמבואר שם בפירש"י בתמורה. וגם מנוח הי' בשעת איסור הבמות, ובע"כ צ"ל שהיתה הוראת שעה ע"פ הדבור שהמלאך צוה לו "עולה לה' תעלנה". (ואף כי מנוח לא ידע כי מלאך הוא, בכ"ז החשיב אותו לנביא). וא"כ ממילא אין ראיה דזר מותר בבמה לדורות ובפירוש אמרינן בזבחים ק"ח ב' לר"ש הוראת שעה היתה במנוח שהקריב על הצור בלי מזבח. ולכאורה קשה לר"ש היכי גמר מינה דבמה לא בעי מזבח, הא בלא"ה גם לדידה בע"כ הוראת שעה היתה דהקריב בשעת איסור הבמות, ומחידוש לא גמרינן. וצ"ל דהמלאך לא אמר לו רק עולה לה' תעלנה והתיר לו איסור שחוסי חוץ וזרות אבל הוא הי' יכול לעשות מזבח, ומדהקריב על הצור מוכח שבמת יחיד ל"צ מזבח. אך אכתי קשה דהגמרא בתמורה כ"ט קאמרה שהותרו לגדעון חוץ וזרות ולילה ואף דאיסור זרות אינו נוהג בבמת יחיד, וגם בלילה איכא למ"ד בסוף זבחים שאין איסור לילה נוהג בבמ"י, מ"מ זה דווקא בשעת היתר הבמות אבל בגדעון שהיה בשעת איסור הבמות הוצרך להתיר לו גם איסור זרות ולילה, ולולא שאמר לו המלאך שיקריב הוא בעצמו וגם בלילה הי' מקריבו ע"י כהן וביום ולא בלילה וכן מצינו בפירוש במקרא שהמלאך התיר לו שמונה דברים וא"כ ה"נ אף שהמלאך

התיר למנוח איסור חוץ וזרות מ"מ לר"ש דאמר דגם במת יחיד צריך מזבח ונאמר דמנוח הוראת שעה היתה, הלא המלאך לא התיר לו להעלות על הצור ולמה לא עשה מזבח. — ואפשר דדעת ר"ש היא דהמלאך אמר לו להעלות על הצור רק בכתוב לא נזכר. וכגדעון נאמר לו ובנית מזבח לה' אלקיד.

ובפיה"ק פ' תשא חזר בו ראב"ע והסכים לדעת יפת שגם מלכי ישראל נמשחו, ומלת "זר" ממעט מלכי אומות, ומ"ש כי הנה הכי' אמר למשוח את יהו ואת חזאל, זה סתירה לדבריו הקודמים, דאין מושחין מלכי אומות, ואיך משחו את חזאל. ונראה דצ"ל שאול במקום חזאל. וזה ראיה נגד ד' הגאון שרק מלכי בית דוד מושחין, והלא מצאנו בכתוב שצוה למשוח את יהו ואת שאול, אבל חזאל לא נמצא שנמשח. ומ"ש ה' לאליהו ומשחת את חזאל למלך על ארס ר"ל למנות אותו למלך, (כמ"ש בסיפא דקרא "ואת אלישע — תמשח לנביא תחתך") כמ"ש ראב"ע בפ' ישעי' מ"ה א' מאה"כ כה אמר ה' למשיחו לכורש "י"א כי משיחו הוא הנביא, וי"א כי הוא כורש, ושניהם נכונים כי הנביא אמר יען כי משח ה' אותו, גם מצאנו ומשחת את חזאל. ועי' מ"ש בפ' ישעי' ס"א א' ובפ' תהלים ק"ה ט"ו, וכ"כ רד"ק במקומות הנ"ל, והביא ראיה מחזאל. וגם בפ' רד"ק על הפסוק ומשחת את חזאל מ"א י"ט ט"ו. (ובפ' א"ע בתהלים ק"ה ט"ו הנ"ל יש טעות וצ"ל "וגדולי" במקום ואולי, עי"ש בפירש"י). והרמב"ן פ' תצוה כ"ט כ"ט למשחה בהם, האריך בזה וכתב כי אפשר נמשח חזאל לאות ע"ש. וענין שאול פ' תוס' כריתות דף ה'. וי"ל דזה קודם. המסקנא דאפרסמא דכיא, אבל לפי המסקנא י"ל דגם שאול נמשח באפרסמון, וכן משמע מהא, דשאול ויהו שנמשחו בסך לא נמשכה מלכותו, וכ"כ רד"ק גבי משיחת שאול. ועי' רמב"ם ר"ה כלי המקדש, עי' תהלים פ"ט כ"א, ומ"ש ראב"ע בפ' תשא בשם אחרים, וחלק עליהם.

א"ה: הצעת הרב משולם להגיה 'שאול' במקום 'חזאל' אינה מתקבלת. אמנם במסע אלישע לדמשק (מלכים ב ח ז) לא כתוב שחזאל נמשח, אבל ראב"ע הבין כנראה שנמשח בשמן המשחה. אע"פ שלחזאל לא היה צורך בזה. וממשיך הרב משולם ראטה ז"ל:

כי תשא ל' ל"ג בפיה"ק חזר הראב"ע והודה לדברי חז"ל, כי מלכים ימשחו כמו כהנים, רק לאו דווקא מבית דוד, וכן שם פסוק ל"ד לענין סמים של קטורת חזר בפיה"ק וכתב "והפירוש השני כדעת הקבלה וכו' והוא האמת.

ל לד משה רענן פרשה וטבעה שבת בשבתו כי-תשא עה

ויאמר ה' אל-משה קח-לך סמים נטף | וישחלת ויחלבנה סמים ולבנה זכה בד בבד יהיה:

שמה של החלבנה כאחד מסממני הקטורת מופיע בברייתא במסכת כריתות (ו,א) ובירושלמי (יומא, פ"ד ה"ה): "פיטום הקטורת הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה...". ברייתא זו נאמרת לפני תפילת שחרית ובסיומה וברבות מקהילות ישראל גם לפני תפילת מנחה. מאמץ רב הושקע במהלך הדורות בניסיון לזהות את סממני הקטורת אולם סימני השאלה לגבי רובם נותרו בעינם.

כנגד פושעי ישראל

ברשימה זו אציג את החלופות לזיהוי החלבנה, שבניגוד לרוב סממני הקטורת האחרים שניחוחם ערב, הרי שהיא בעלת ריח חריף ובשעת שריפתה הדיפה ריח רע:

"כל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני קטרת" (כריתות, ו,ב). רש"י (שמות, ל,לד) מפרש: "וחלבנה – בשם שריחו רע וקורין לו גלבנ"א, ומנאה הכתוב בין סמני הקטורת, ללמדנו, שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותינו ותפלותינו את מושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו".

במסר הרוחני של צירוף החלבנה מסתתרים שני רמזים לזהותה. כאמור מדובר בסממן בעל ריח רע, אך ביכולתו להדגיש את ריחם של הבשמים. על תכונה זו עמד הר"ן בדרשותיו (הדרוש הראשון): "...וזהו הענין הנרמז בחלבנה הנכנסת בסמני הקטורת, כי עם היות ריח החלבנה מצד עצמה בלתי נאותה, אפשר שיהיה לה כח לעורר ולהוציא איכויות הסמים האחרים ולעורר בשמיותם".

בניגוד לרש"י ואחרים המזהים את החלבנה עם הגלבנא, שעליה נרחיב בהמשך, הרי שהרס"ג, הרמב"ם ועוד מפרשים מזהים אותה עם ה"מאיעה". הרמב"ם בהלכות כלי המקדש (ב,ד) כתב: "והחלבנה כמו דבש שחור וריחו קשה והוא שרף אילנות בערי יוון, וזהו שמות הסמנים בלשון ערבי: עוד בלסאן ואצפאר טיב, ומיעה...". הבלסאן הוא הקטף או הצמח אפרסמון ואילו אצפאר או אט'פאר משמעותם ציפורן.

גלבנא

החלבנה היא שרף צמיג בעל ריח לא נעים המופק מכמה מיני כלך הנפוצים באירן, אפגניסטן ובטורקיה. המינים העיקריים הם כלך החלבנה ו- *rubricaulis Ferula* הגדלים בצפיפות על מדרונות ההרים באזורי תפוצתם. החלבנה מופרשת מבסיסי העלים וצוואר השורש של הצמח בצורת גושים שקופים למחצה או לעיתים כטיפות נפרדות בצבע חום בהיר, צהבהב או צהוב ירקרק. לחלבנה טעם מריר בעל ריח חזק דמוי טרפנטין עם מעט ריח מושק. על מנת להגביר את הפרשת השרף נוהגים לבצע חתכים בשורש הצמח. לפני התקשות טיפות השרף הן בעלות גוון לבן-חלבי וייתכן ומכאן נובע השם חלבנה. גם משמעות השם הלטיני *Galbanum* היא חלב או גוון חלבי לבן.

סממן החלבנה היה מפורסם בעולם העתיק ונשא שמות דומים. בארמית וסורית הוא נקרא חלבניתא, בערבית חלבאן ובאירן הוא נקרא ח'לבאני. השם התגלגל מהשפות השמיות ליוונית שבה הוא נקרא *chalbane* וברומית *albanumg*. החלבנה שימשה כתרופה ומוזכרת בספרות יוון ורומי. דיוסקורידס כתב: "החלבנה מופקת ממיץ צמח הגדל בסוריה. המין המשובח דומה ללבונה, הוא נקי שמנוני, אינו מעוצה ולא מעורב עם זרעי הצמח. מזייפים אותו בגומי, בשרף ובגריסי קטניות. הוא בעל תכונות חימום וכיווץ ומשמש כתרופה חיצונית ופנימית". פליניוס (*Hist. Nat.* xxiv. 13) כתב: "בהרי אמנוס שבסוריה גדלה החלבנה הקרויה גם *stagonitis* על שם השיח עליו היא מצויה. היא משמשת כתרופה. מחירה שלושה דינרים הקילו".

כאמור, בעת העתיקה גידלו את כלך הלבונה גם בסוריה אך כיום הרי אמנוס נכללים בטורקיה ולכן אין מוצאים צמח זה בסוריה. החלבנה משמשת כתרופה גם ברפואה המודרנית אך שימוש זה הולך ומצטמצם. היא גם משמשת לעיתים כמרכיב בכמה מיני בשמים והכנסתה לתעשיית הבשמים נחשבת כמקור ל"משפחת" הבשמים בעלי הריח ה"ירוק". "ריח ירוק" הוא כינוי לקבוצת בשמים שריחם מזכיר עלים ירוקים.

מאיעה

כאמור, יש המזהים את החלבנה עם ה"מאיעה" שהוא שרף צמיגי בצבע חום המופק מהעץ "ליקוידמבר מזרחי". עץ זה גדל בסמוך לנחלים ושטחים מוצפים במזרח הים התיכון (דרום מערב טורקיה, באיים רודוס וקפריסין ובצפון סוריה). העץ נשיר וגובהו

10-6 מ' בעל עלים דמויי כף יד. את השרף מפיקים בכמה שיטות: א. על ידי פציעת הקליפה הפנימית ואיסוף השרף הניגר. ב. מיצוי מחתיכות של קליפת העץ על ידי כבישה. ג. בישול הקליפה הפנימית עד יציאת השרף והשקעתו בתחתית הכלי. השרף ושמן המזוקק ממנו משמשים בעיקר ברפואה המסורתית. הקושי בזיהוי זה הוא בכך שריח השרף מתקתק ונעים ואיננו מתאים לתיאור הגמרא על ריחה הרע של החלבנה.

לא ב ראה קראתי בשם בצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה: רש"י פירש בסוף פרשת בשלח (יז י) ובמקומות נוספים שחור היה בן מרים אחות משה ואהרן. ראב"ע לפי פשוטו של מקרא ממאן לפרש כך. וכך כתב בפירושו הארוך: על דרך הפשט איננו כלב בן יפונה כלב בן חצרון (ראה ד"ה א,ב,יח"כ וסוטה יא,ב), בראיות גמורות; והמשכילים יבינום. גם בפירוש הקצר מפנה לפירושו בסוף פרשת משפטים. ודבר בצלאל שלא היה בן עשר שנים - פרשתו בפסוק "והנה אהרן וחור" (שם כד,יד). ראב"ע: חור - לא ידענו מי הוא. וכתוב בדברי יחיד (ראה סוטה יא,ב), שהוא בן כלב בן יפונה; וחור אבי אורי, שהיה אבי בצלאל (ראה שם' לא,ב). ובעבור שאמר כלב "בן ארבעים שנה אנכי" (יה' יד,י), הנה נמצא בצלאל בעשותו מלאכת השם בן עשר שנים (ראה סנה' ט,א); וזה רחוק מאד. ואני אתן לך ראיות, שלא זה הדרך ולא זאת העיר; רק מה שהעתיקו קדמונינו (ראה סנה' ט,ב) על הביאה, הוא אמת מדברי הקבלה, ואין צורך לראיה מהכתוב. ועתה שים לבך: דע, כי חצרון בן פרץ הוליד בנים: כלובי וירחמאל (ראה ד"ה א,ב,ט); וזה כלובי יקרא 'כלב', וכן כתוב "וכלב בן חצרון" (שם, יח); ועוד: "וכלב⁹ אחי ירחמאל¹⁰" (ראה שם, מב). והוצרך הכתוב לאמר כן, להפריש בין כלב בן חצרון ובין כלב בן יפונה, בעבור היות שניהם משבט אחד (ראה במ' יג,י). ודרש (סוטה יא,ב), שפינה עצמו מן המרגלים - דרש הוא; הלא תראה, כי "בן" בשלש נקודות (במ' יג,י) - בעבור שהוא סמוך; "ותלד... בן שני" (בר' ל,י) בשתי נקודות - כי "שני" תואר הוא; ואיך יקרא האב על שם המעשה שיעשה הבן? רק זה כלב הנשיא הוא בן יפונה, ויפנה - בן קנז, על כן נקרא "הקנזי" (במ' לב,ג). ויש שואלים, למה לא הזכיר הכתוב יחוש; אם כן, למה לא נכתבו יחושי כל הנשיאים? הלא תראה, כי שמות בני כלב בן יפונה ושמות בני בניו אינם כשמות בני כלב בן חצרון (ראה ד"ה א,ד,ט-כ; ב,יח-כ); והנה בצלאל רביעי ליורדי מצרים. והראה הגמורה שכלב בן חצרון איננו כלב בן יפונה, שאמר הכתוב, כי כלב בן חצרון היתה לו אשה ושמה עזובה, וכאשר מתה לקח אפרת והוליד ממנה חור (ראה ד"ה א,ב,יח-יט), "וחור הוליד את אורי ואורי הוליד את בצלאל" (שם, כ). ואמר אחר כן "ואחר בא חצרון אל בת מכיר אבי גלעד והוא לקחה והוא בן ששים שנה" (שם, כא), וזה לא יתכן, כי אם היה כלב הנשיא הוא בן חצרון, וחצרון היה מיורדי מצרים - וכן כתוב "ויחיו בני פרץ חצרון וחמול" (בר' מו,יב) - ואבותינו ישבו במצרים מאתיים שנה ועשר שנים, והנה כאשר תחסר ארבעים שנה, שהם שנות כלב הנשיא בלכתו עם המרגלים בשנה השנית לצאתם ממצרים, הנה הולידו חצרון והוא בן מאה ושבעים שנה! והכתוב אמר, כי אחר שלקח כלב את אפרת והוליד כלב, שהוא על דעת הדרש כלב הנשיא, אמר על חצרון שהיה בן ששים שנה (ראה ד"ה א,ב,כא)! ובימי אברהם היה לתמה "הלבן מאה שנה יולד" (בר' יז,יז); ואילו היה כפלא הזה שיווליד בימי משה חצרון, והוא בן מאה ושבעים שנה, היה כתוב בתורה! והנה העד הנאמן - ספר דברי הימים.

⁹ במקרא: ובני כלב.

¹⁰ מכאן השם ירחמאל המ"ם בשווא. משום מה ידוע על השם ירחמאל ביו"ד אחרי המ"ם. אינו שם מקראי. ועיין באבן העזר קכט על שם זה בכתובה ובגט.

הרב משולם ראטה מפנה בספרו מבשר עזרא גם לפירוש ראב"ע על בראשית לח א.

לא טו שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן ראב"ע קצר: מפורש. כלומר פירש אותו במקום אחר. על ויקרא טז לא כתב ראב"ע: שבת שבתון - יש אומרים: לנפש ולגוף; ואחרים אמרו שהוא שביתת השביתה, שאין למעלה ממנה. ושניהם שמות. ופעם יבוא זה קודם זה (ראה שמ' טז, כג), והם שוים; ואיננו רחוק. וכך כתב בקצר על שמות על טז כג: וטעם שבתון שבת קודש - על דעת מפרשים: כמו "אדמת עפר" (דנ' יב, ב). והגאון אמר ששבתון - פחות משבת; ואנחנו מצאנו שיאמר "שבת שבתון היא לכם" (וי' טז, לא). ולפי דעתי, שפירוש שבתון - שביתה לכם, כי שבת דבק עם השם ח'; על כן יאמר בשבת "שבת היא לה" (וי' כג, ג). ובשנת השמיטה "שבת" (וי' כה, ד), בעבור שהיא דומה ליום השבת, כי היא שביעית. המשך ראב"ע קצר כאן: ומילת שבת - קשה בדקדוק. ולפי דעתי, שהת"ו לשון נקבה, ות"ו השורש חסר, כי היה ראוי להיותו על משקל "דלקת" (דב' כח, כב); ובהתחבר ת"ו עם ת"ו חסרו האחד. ופתחו הבי"ת להורות על לשון נקבה, כמלת 'אחת'; גם "מְשַׁרְתָּ אֶת הַמֶּלֶךְ" (מ"א א, טו). על כן שבת - לשון נקבה, אע"פ שמצאנו "עולת שבת בשבתו" (במ' כח, י); "כל שומר שבת מחללו" (יש' נו, ו).

לא טז אליהוא (הגיגים) וְשִׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתֶם בְּרִית עוֹלָם: הרבה פעמים שמעתי חברים קוראים בקידוש רבא וקוראים "לְדֹרֹתֶם בְּרִית עוֹלָם", וחבל. גם שלוש מנגינות שאני מכיר ששרים בליל שבת כולן נקראות ככה. אכן חבל. יש להזהיר את הקורא בתורה שלא יתעכב על התביר במילה אֶת־הַשַּׁבָּת כי עיכוב זה מוליד את החיבור המוטעה לְדֹרֹתֶם בְּרִית עוֹלָם.

לב א אליהוא (הגיגים) וַיֵּרָא הָעָם כִּי־בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְרַדֵּת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם | עֲשֵׂה־לָּנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זָה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעִלָּנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה־הָיָה לוֹ: הפסוק הארוך בתורה, רק מילה אחת יותר מלד' וַיֹּאמֶר הָיָה אֲנֹכִי כֹהֵן בְּרִית בְּהִמְשֵׁךְ, אך גם שתי אותיות יותר.

לב כב כִּי בָרַע הָוָא: ראב"ע ארוך בתחילת העניין של העגל: וזהו "אתה ידעת את העם כי ברע הוא" (להלן, כב): כי אני לא עשיתי רע להם, כי לא בקשו, רק 'אשר ילך לפניהם', ולכבוד השם עשיתי; רק בעבור שישראל היו מעורבים עם ערב רב — וזהו "כי ברע הוא" ולא אמר 'רע' — חשבו מעטים מישראל שהיתה עבודה זרה, והביאו זבחים והשתחוו, ומחשבת בלבם שאמר: "אלה אלהיך ישראל" (להלן, ד). הרב משולם ראטה ז"ל מפנה לפירוש ראב"ע הקצר כאן

בסיה"ק צד 101 כי ברע הוא "י"א כי הבי"ת נוסף כבי"ת והוא באחד" השוה עם פירושו באיוב שם כג יג, ופירושו בס' נח סרף בסיה, ומחוק"י שם. ובסיה"ק צד 113 "בי"ת נוסף וכן "ברוחו שמים שפרה" לפי דעתי". גם בזה ע"י כפי' איוב ופ' נח וצחות ומק"א.

ראב"ע קצר: יש אומר כי הבי"ת נוסף, כבי"ת "והוא באחד" (איוב כג, יג); או תחסר מלה אחר הוא, כמו 'דבק' או 'נולד' או 'גדל'. [כלומר: כי ברע הוא גדל; ברע הוא נולד; ברע הוא דבק]

לב לד ואם אין מחני נא מספרך הרב משולם ראטה בספר מבשר עזרא מפנה לדברי הרמב"ם במורה נבוכים.

במו"נ ח"ב פמ"ד "וכן ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, אמחנו מספרי, ימחו מספר חיים כל זה ע"צ הדמיון, לא שיהיה לו ספר לשם יתב' כתוב בו וימחהו, כמו שיחשבו ההמון בהיותם בלתי שוערים במקום ההשאלה הזה". ועי' תוס' ברכות ו' ע"א ד"ה חד, וראב"ע בס' מחני נא מספרך ובס' ימחו מספר חיים, ובדניאל וספריין פתיחין, ועוד. עי' בסוף המבוא לספרי.

ראב"ע ארוך כאן: וטעם מספרך - על דעת רבים כדרך משל, שהמלך יושב והספרים נקראים ונכתבים. ולפי דעתי, שהספר הוא הכתוב באצבע אלהים (ע"פ שמ' לא, יח); ושם מחנה אלהים (ע"פ בר' לב, ג). והמשכיל יבין. וטעם מחני - כמו "הרגני נא חרוג" (במ' יא, טו).

לג ד וישמע העם אפשר לפרש כפשוטו שהעם שמע את הנאמר בפסוק הקודם כי לא אעלה בקרבך כי עסקשה ערך אלה, וכך מפרש רש"י. אבל ראב"ע מפרש שזה מוסב על הפסוק הבא. ראב"ע קצר: וישמע העם - פירושו, ששמע השם שאמר למשה: "אתם עם קשה עורף" (להלן, ה); ורבים כמוהו. וכן "ויצו שחקים ממעל" (תה' עח, כג), כאשר פירשתי בספר תהילות (שם). ראב"ע ארוך: ומהו? הכתוב אחריו: "ויאמר ה' אל משה אמור אל בני ישראל" (פס' ה); וכמוהו "ויאמר יי' אל משה במדין" (שמ' ד, ט). וכבר פרשתי "הגם לחם יוכל תת" (תה' עח, כ), כי כמו זה: "ויצו שחקים ממעל" (שם, כג) - וכבר צוה שחקים. ואין צורך לתקון הגאון, שיעשו ככה תמיד. הר"מ ראטה בספר מבשר עזרא מציין לדברי ראב"ע.

ולא שתו איש עדין עלינו: לשון הרב משולם ראטה בספר מבשר עזרא

בעה"ת כפי' "ולא שתו איש עדין ואח"כ הורד עדין", כדי הגאון שהביא הראב"ע בפיה"ק. וגם בפיה"א הביא כן בשם הגאונים ובתהלים ע"ח כי הביא כן בשם ר"מ הכהן. כי ספרי רס"ג שכתב בלשון ערבי לא הגיעו לעיני הצרפתים בעלי התוספות, וגם ספרי ר"מ הכהן ג'קטילה מספרד, כי גם העתקתו את ספרי ר"י חיוג לא הגיעה שמה, וכבוא הראב"ע העתיקם מחדש, ובעה"ת שאבו דבריהם מכלי שני. ועי' ספרו של הראב"ע, ועי' רמב"ן פ' תשא שם. האכרנאל מביא בפ' "הורד עדין" בשם הראב"ע שפירש "העדי של תורה", ודחה דבריו. ודעתו כפשוטו שהם בגדי תפארת. ולפנינו לא נמצא בראב"ע כלום ממה שהביא בשמו. אדרבה, בפיה"א וכן גם בפיה"ק פירש ג"כ כפשוטו, על בגדי תפארת ותכשיטין.

לג יב ויעתידך בשם הערת הרב משולם ראטה ז"ל במבשר עזרא הרמב"ן בשמות ל"ג י"ב פי' בשם ראב"ע "ידעתך בשם" — ידעתי ותרוממי בשמך". ולא נמצא לפנינו בשתי השיטות.

לד ט אליהוא (הגיגים) וסלחת לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו: גם פה נכשלים רבים בשגרת החרוזים, וקוראים את כל החרוזים יחדיו, וכמובן צריך להקפיד לחלק אחרי ולחטאתנו.

לד כב אליהוא (הגיגים) פי' על-פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל: קצת תמוה בעיניי למה לא חלקו הסעמים אחרי 'האלה'. הסברים?

דויד כוכב: כרגיל, הנטיה היא שהחלק הראשון יהיה ארוך יותר. אליהוא: אילו היה מדובר בחלוקה הגיונית חלופית, נוחא. אך החלקה הקיימת איננה הגיונית כלל. ועוד, החלוקה ההגיונית דוקא היא באמצע אותה מחצית הפסוק: 5 תיבות מול 5! דויד כוכב: החלוקה מספיק הגיונית ומצוי רבות כגון זה. כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: הפירוש כלשון האבן עזרא במקומות רבים: "מושך עצמו ואחר עמו". כלומר, כאילו נכתב: כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית - ו[[על פי הדברים האלה) כרתי ברית גם] את ישראל. למרות התיקון 5-5, בחלק הראשון יש מילים קצרות, ויש גם הקפה המחשיבה שתי מילים כאחת. חוסר השוויון הזה לרעת החלק הראשון. די בו לטעמים להרגיש שלא בנוח. א"ה: זו אינה הפעם הראשונה שאני מתקשה לרדת לדעת המעירים. הבה נתבוננה בפסוק כולו: וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב־לְךָ אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל: ברישא של הפסוק לפני האתנח. מצוינים הדברים האלה. ועתה הוא חוזר כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, לכן היה צפוי להיות שם זקף. וזו שאלת ידידנו אליהוא. התשובה שהחלק הראשון יותר ארוך נכונה בהסבר למה תחום האתנח כולל את הפתיחה. כאן הסבר זה אינו תופס. גם אם נשתמש בכלל זה גם בחלוקה פנימית של חלקי הפסוק לפני האתנח ואחריו, לא מובן למה החלוקה העיקרית היא במילה ברית. השאלה אם מותר להציע הסבר "כפרני", שאולי לפעמים הרביע הוא המפסיק ולא הטפחא. דויד כוכב: תפוס לשון אחרון במה שכתבתי: לא כתוב כי ע"פ הדברים האלה כרתי אתך ועם ישראל ברית. אתך ועם ישראל אינם מחוברים בחדא מחתא. אלא כתוב: כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אֶתְךָ בְּרִית - נקודה. וגם - משפט נוסף: וְכַרְתִּי ע"פ הדברים האלה ברית גם אֶת יִשְׂרָאֵל. כך משמעות הפסוק.

לד כד וְלֹא־יִחַמַּד אִישׁ אֶת־אָרְצָךָ בבלי פסחים ח ב: אמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן. כמאן - כי האי תנא, דתניא, איסי בן יהודה אומר: כלפי שאמרה תורה ולא יחמד איש את ארצו - מלמד שתהא פרתך דועה באפר ואין חיה מזיקתה, תרנגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מזיקתה. והלא דברים קל וחומר, ומה אלו שדרכן לזוק [=להנזק] - אינן ניזוקין, בני אדם שאין דרכן לזוק - על אחת כמה וכמה. אין לי אלא בהליכה, בחזרה מניין? תלמוד לומר (דברים טז ז) וּפְגִיטָה בְּבֶקֶר וְחִלְקָה לְאֶחָדֵיךָ מִלְמַד שְׁתֵּלַךְ וְתִמְצָא אֶהְלַךְ בשלום. הרב משולם ראטה מציין לדברי התלמוד

פסחים ח' ע"ב ולא יחמד איש כו' ואין חיה כו' ואין חולדה כו' מזה ראייה שגם

בהמה וחיה קרואין איש. ע"י ראב"ע פ' לך איש בתרו ותוס' ב"ק וגונב מבית האיש.

ע"י לעיל וע"י ברש"ש, עוד ברש"ש פסחים צד 62 ע"ש. גם דף י"ד ע"ב.

על מסקנתו שגם בהמה וחיה קרויים 'איש' אפשר לחלוק לענ"ד.

התוס' שאליו מפנה הר"מ ראטה ז"ל: תוספות בבא קמא דף סג א: וא"ת דלקמן נפקא לן בפרקין (ד' עו). למעט הקדש מוֹגֵגֵב מִבֵּית הָאִישׁ ולא מבית הקדש וי"ל דהתם נמי לא מאיש קדריש דגבי הקדש נמי שייך לשון איש ולא משום דכתיב (שמות טו ג) ה' איש מלחמה **אלא משום דבכל דבר שהוא לשון זכר שייך לשון איש, ואשה על לשון נקבה** כגון אִשָּׁה אֶל אֶחָתָהּ בְּקֶרְסִים (שם כו ו) אלא התם ה"פ מבית איש דשייך ביה רעהו בדכתיב ולא מבית הקדש ואגב דגבי גנב איצטריך למנקט האי לישנא למידרש ולא מבית הגנב נקט ליה נמי לענין הקדש.

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע
שם): php.gilionot/net.ladaat.www

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
ff771febc5bf6a14/dvir/search#/0/u/ca/mail/com.google.mail//:https

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
😊 בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים 😊